

Η απαλλαγή από το μάθημα των θρησκευτικών: αναγκαία προσαρμογή στα πλαίσια του αστικού εκσυγχρονισμού ή το άνοιγμα των ασκών του Αιόλου για την έναρξη ενός ιδεολογικού πολέμου με αρένα το ελληνικό σχολείο και θύματα τους ανυποψίαστους μαθητές;

Άρθρο του Κετικίδη Γεωργίου

Η πρόσφατη παροχή της δυνατότητας απαλλαγής από μάθημα των θρησκευτικών με μια απλή δήλωση, με την οποία ο γονιός κηδεμόνας του μαθητή μπορεί να επικαλεστεί λόγους συνειδήσεως του ιδίου, δίνει την ευκαιρία στους εμπλεκόμενους φορείς-Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, εκπαιδευτικούς, Εκκλησία, γονείς και μαθητές -να αναπτύξουν έναν ουσιαστικό αλλά και απροκατάληπτο διάλογο για το περιεχόμενο, το χαρακτήρα και τη θέση του μαθήματος στο ελληνικό σχολείο.

Για την ιστορία του πράγματος αξίζει να αναφερθεί πως η δυνατότητα απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών υπάρχει ανέκαθεν για τους αλλόδοξους μαθητές: Ρωμαιοκαθολικούς, Προτεστάντες, Μουσουλμάνους, μάρτυρες του Ιεχωβά κ.λ.π. ήδη από το 1956 με ρυθμίσεις του Υπουργείου Παιδείας που βασιζόνταν στο άρθρο 6 του Ν. 4862/1931 και το Ν. 2329/1953. Το 2002 με την εγκύκλιο Γ2/61723-13/6/2002) ο γονέας δεν ήταν υποχρεωμένος να αναφέρει για ποια αιτία ζητούσε να απαλλαγεί το παιδί τους από το μάθημα των θρησκευτικών, αρκούσε να δηλώσει μόνον πως δεν ήταν Ορθόδοξος «χωρίς να είναι υποχρεωτική η αναφορά του θρησκευτός στο οποίο ανήκει». Τρία χρόνια μετά η δυνατότητα απαλλαγής από το μάθημα «διευκολύνθηκε» ακόμη πιο πολύ, αφού με δελτίο τύπου του Υπουργείου Παιδείας στις 24-02-2005 ανέφερε ότι ο γονέας μπορεί να δηλώσει «εγγράφως την επιθυμία του χωρίς να υποχρεούται σε καμία περαιτέρω εξήγηση. (Πηγή: <http://www.tanea.gr//Article.asrx?d=20080801@nid=9359371@sn=8spid=876>). Προσφάτως με τις νέες εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας, 91101/Γ2/10-7-2008 και 104071/Γ2/4-8-2008, για την αιτούμενη απαλλαγή από το μάθημα οι γονείς ...απαλλάσσονται πάσης εξηγήσεως, αφού θα «μπορούν να δηλώνουν εγγράφως την επιθυμία τους για απαλλαγή από τα Θρησκευτικά χωρίς να υποχρεούνται σε καμία περαιτέρω εξήγηση ή διευκρίνιση».

Εντελώς επιγραμματικά, αλλά δεοντολογικά ορθό για την όποια σοβαρή συζήτηση για τη θέση και το περιεχόμενο του μαθήματος των Θρησκευτικών, αξίζει να πούμε κάποια πράγματα για την σημερινή πραγματικότητα του μαθήματος, ιδιαίτερα στη Μέση Εκπαίδευση: Στη δεκαετία του 90 είχαμε μια σοβαρή στροφή στο περιεχόμενο του μαθήματος τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο. Στο χώρο των Θεολόγων συγγραφέων σχολικών εγχειριδίων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση υπήρξαν σοβαρές και αξιόλογες προσπάθειες, παρόλη τη δέσμευση των αναλυτικών προγραμμάτων, στην κατεύθυνση του να πάρει το μάθημα γνωσιοκεντρικό προσανατολισμό και να γίνει πλούσιο σε περιεχόμενο κρατώντας περισσότερες αποστάσεις από έναν αποκλειστικά ομολογιακό προσανατολισμό. Στη δεκαετία που διανύουμε η προσπάθεια αυτή συνεχίστηκε με τη συγγραφή των νέων σχολικών εγχειριδίων στο Γυμνάσιο αλλά και με σοβαρές προεκτάσεις και στο Δημοτικό. Η επικείμενη συγγραφή των νέων εγχειριδίων στο Λύκειο ελπίζουμε πως θα υπηρετήσει ανάλογες προτεραιότητες. Έτσι σήμερα ο οποιοσδήποτε καλόπιστος και απροκατάληπτος αναγνώστης θα μπορούσε να δει στα μαθήματα των θρησκευτικών έναν πλούσιο υλικό που ενημερώνει τα παιδιά με υπευθυνότητα για το περιεχόμενο της ορθόδοξης παράδοσης του λαού μας. Παράλληλα η προσέγγιση πλήθους ζητημάτων που αφορούν μια ουσιαστική προσέγγιση πολλών ζητημάτων κοινωνικής ευαισθησίας, προτεραιότητες ηθικού προβληματισμού που νοηματοδοτούν τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, αξιόπιστη και με σεβασμό προς τον «άλλο» ενημέρωση για τα μεγάλα θρησκευτά που υπάρχουν στον όλο και μικρότερο κόσμο μας, ζητήματα τέχνης και ιστορικού προβληματισμού που αναδεικνύουν την ταυτότητα και την ιδιοπροσωπία του λαού μας. Όλα αυτά είναι λίγα από τα πολλά σημαντικά πράγματα που δίνουν τα

μαθήματα των θρησκευτικών στο ελληνικό σχολείο. Αποτελώντας πραγματικά μια όαση στον όλο και περισσότερο χρησιμοθηρικό και εμπορευματοποιημένο χαρακτήρα που παίρνει η παιδεία μας, στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποίησης που φιλοδοξεί να αλέσει τα πάντα, με κατάληξη μια αδιαμόρφωτη καταναλωτική μάζα άβουλων όντων.

Η εμπειρία μας με τη διδασχή αυτού του μαθήματος για δεκαετίες πια στην εκπαίδευση μας έχει οδηγήσει στις εξής διαπιστώσεις που όλοι, άλλος λίγο και άλλος περισσότερο, έχουμε κάνει:

1. Είναι μονίμως το μάθημα που αμφισβητείται απροκατάληπτα και χωρίς ουσιαστική επιστημονική επιχειρηματολογία. Για τα θρησκευτικά έχουν λόγο όλοι και μάλιστα απαιτώντας κύρος «προφήτη» που με λογής- λογής «φετφάδες» κατά καιρούς αποφαινόνται ερήμην των εκπαιδευτικών θεολόγων που έχουν την ευθύνη να το διδάξουν!

2. Το μάθημα των θρησκευτικών «τεχνιέντως» και όχι χωρίς δόλο εκλαμβάνεται ως αποκλειστική προέκταση της Εκκλησίας στην Εκπαίδευσή. Ως εκ τούτου όποιος θέλει να κάνει ανέξοδη πολιτική «προοδευτισμού» προκειμένου να δείξει το «ταλέντο» και τις «ικανότητες» του στην παραπληροφορημένη ελληνική κοινή γνώμη, επιδίδεται σε ανέξοδες ασκήσεις «εκσυγχρονισμού» και «επαναστατικότητας».

3. Γίνεται αντικείμενο έντονης ιδεολογικής αντιπαράθεσης κυρίως ανάμεσα στις δυνάμεις του φωταδιστικού αστικού εκσυγχρονισμού και της μαρξιστικής αριστεράς (παραδοσιακής και ανανεωτικής) από τη μια και όλου εκείνου του κόσμου που έχει ως σημείο αναφοράς του την Ορθόδοξη πίστη και παράδοση, κύριο εκφραστή του οποίου αποτελεί η Ορθόδοξη Εκκλησία, από την άλλη.

4. Οι όποιες κατά καιρούς αμφισβητήσεις για το μάθημα και τη θέση του στο ελληνικό σχολείο γίνονται κυρίως στο όνομα της θρησκευτικής ελευθερίας των μαθητών. Το ενδιαφέρον μάλιστα για την όποια απαλλαγή και εν δυνάμει κατάργηση του μαθήματος εμφανίζεται ως ενδιαφέρον για την ελευθερία και τα δικαιώματα των μαθητών, και ως εκ τούτου γίνεται για το «συμφέρον» και το εν γένει «καλό» τους!

Θα μπορούσαν να λεχθούν και να επεκταθούμε και άλλες διαπιστώσεις θα αρκεστούμε όμως να σταθούμε στις παραπάνω, για την οικονομία του χώρου.

Επιγραμματικά όμως αξίζει να σταθούμε λίγο σ' αυτές τις διαπιστώσεις και να δούμε και την «άλλη» όψη του νομίσματος.

Σχετικά με την πρώτη διαπίστωση θα πρέπει να λεχθεί πως η ελληνική πολιτεία τα τελευταία τουλάχιστον 25 χρόνια που είμαστε στην εκπαίδευση δεν συζήτησε ποτέ σοβαρά με τους εκπαιδευτικούς θεολόγους για το περιεχόμενο και τη θέση του μαθήματος στο ελληνικό σχολείο. Αρκούνταν στο να στέλνει τον εκπρόσωπό της στα διάφορα συνέδρια της Π.Ε.Θ, για να διαβεβαιώσει για την «προσήλωσή» της στην Ορθόδοξη παράδοση και φυσικά να αγρεύσει στα θολά νερά του ιδεολογήματος του «Ελληνοχριστιανισμού» που η ίδια έστησε, δυστυχώς με την συνεργασία της πλειοψηφίας της κατά καιρούς Ιεραρχίας. Τις ετεροχρονισμένες αμαρτίες του εμφυλίου και της χούντας φοβόμαστε πως έρχεται να πληρώσει οριστικά τώρα το μάθημα των θρησκευτικών, αφού οι προκαταβολές που πλήρωσε καθ' όλη τη μεταπολίτευση δεν στάθηκαν αρκετές για να επουλώσουν τις πληγές όσων προξενήθηκαν και με υπαιτιότητα συχνά και ημών των θεολόγων.

Το μάθημα φυσικά δεν είναι αποκλειστική προέκταση της Εκκλησίας και της παρουσίας της στην Εκπαίδευση. Η πολιτεία σε τελική ανάλυση δεν χρηματοδοτεί τις Θεολογικές Σχολές των Πανεπιστημίων σαν να επρόκειτο για σχολές κατηχητικού. Σε τελική ανάλυση το μάθημα έχει επιστημονικό αντικείμενο και εκπαιδεύει καθηγητές με αντικείμενο την μελέτη του περιεχομένου και της ιστορικής διαδρομής της Ορθόδοξης Παράδοσης, που είτε το θέλουμε είτε όχι συνδέθηκε με την μοίρα του λαού μας εδώ και 2000 χρόνια. Το αντίστοιχο της μελέτης του Κλασικού πολιτισμού μας καλύπτει λιγότερο χρονικό φάσμα, ευτυχώς δεν αμφισβητήθηκε ακόμη, αν και στην Ελλάδα ζούμε καλόν είναι να μην λέμε «ποτέ», γιατί δεν ξέρουμε ακόμη ίσως να μην ήρθε η σειρά του!

Όσον αφορά δε τον «εκσυγχρονισμό», τον «προοδευτισμό» και την «επαναστατικότητα» ως αναγκαία προσαρμογή με αποκλειστικό θύμα το μάθημα των Θρησκευτικών θα μπορούσαμε να πούμε πως, αν πράγματι το κύριο εμπόδιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι τα θρησκευτικά ως το καταργήσουν τελείως, και με «θάρρος» και «ειλικρινή τιμιότητα» ως αναλάβουν τις ευθύνες. Επιτέλους να πάψουν να κρύβονται πίσω από τα λογής νομικίστικα επιχειρήματα και τα βολικά επιχειρήματα από τα Εοκικά άλλοθι. Ως θεολόγοι γνωρίζουμε καλά πως η ιστορία είναι με το μέρος μας. Τα 2000 χρόνια ζωντανής πορείας της Εκκλησίας μέσα στο χρόνο το αποδεικνύουν περίτρανα και δεν είναι της ώρας για εξηγήσεις και τα θεολογικά μαθήματα.

Σχετικά με την ιδεολογική αντιπαράθεση με αντικείμενο το μάθημα των θρησκευτικών θα μπορούσαμε να πούμε τα εξής. Σήμερα παρόλο που το υπάρχον νομικό πλαίσιο και πριν την δημοσίευση των πρόσφατων εγκυκλίων του Υπουργείου Παιδείας το επέτρεπε, η απαλλαγές από το μάθημα των θρησκευτικών ήταν ελάχιστες. Σαφώς σε μια σύγχρονη δημοκρατία δεν έχουμε κανέναν σοβαρό λόγο, πολλώ μάλλον καμιά περιέργεια να γνωρίζουμε τους προσωπικούς θρησκευτικούς, ιδεολογικούς ή φιλοσοφικούς λόγους για την όποια δήλωση απαλλαγής. Ως «εθελόδουλα» μέλη της ορθόδοξης παράδοσης είμαστε εκ προοιμίου με το μέρος εκείνου που είναι διαφορετικός, πολύ περισσότερο όταν αισθάνεται ή είναι αδύναμος. Ο ίδιος ο Χριστός άλλωστε μας το δίδαξε με τον καλλίτερο τρόπο αφού για μας η σταυρική του θυσία έχει νόημα κυρίως γιατί έγινε για το χατίρι του κάθε ανθρώπου.

Εκείνο όμως που θα άξιζε τον κόπο να προβληματίσει τους αμύντορες της απαλλαγής από το μάθημα είναι το εξής: Πιστεύουν σοβαρά πως αξίζει τον κόπο στη σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, με τα πολλά και ποικίλα προβλήματα, να βάλλουμε τους γονείς και τους μαθητές στη δοκιμασία ενός έντονου ιδεολογικού ανταγωνισμού ανάμεσα σε ένθεους από τη μια και άθεους ή αδιάφορους ή οτιδήποτε άλλο από την άλλη; Τους προβληματίζει καθόλου το ενδεχόμενο κάποια στιγμή να διεκδικήσουν την διδασκαλία του μαθήματος «εκπαιδευτικοί» εκτός των Θεολογικών Σχολών των Πανεπιστημίων, μακριά δηλαδή από μια παράδοση ανοχής, νηφαλιότητας και ακαδημαϊκής ελευθερίας που με κόπο εδώ και δεκαετίες διαμορφώθηκε μέσα στις Θεολογικές Σχολές και τους Θεολόγους αποφοίτους τους; Τους προβληματίζει καθόλου το γεγονός πως στο κατ' εξοχήν λαϊκό κράτος του πλανήτη, τις Η.Π.Α, οι θρησκευτικές σχέτες κατέληξαν τελικά να βγάζουν προέδρους που βομβαρδίζουν εν έτη 2008 αμάχους θεωρώντας πως το κάνουν με τις ευλογίες του Θεού αν όχι με την προτροπή Του; Η αγραμματοσύνη πάνω στα ζητήματα της Θρησκείας είναι επικίνδυνη και για τους χριστιανούς εν προκειμένω και για εκείνους που δεν αισθάνονται ή δεν είναι χριστιανοί. Το μάθημα των Θρησκευτικών χρέος έχει να ενημερώνει σωστά, με σεβασμό προς τον άλλον και την όποια του πίστη ή απιστία. Χρέος έχει να κάνει τους μαθητές ανεκτικούς, μακριά από φανατισμούς και ξεπερασμένες ιδεολογίες χριστιανικές και μη.

Κλείνοντας θα αναφερθούμε μόνο σε ένα άρθρο του Νίκου Μουζέλη στο «ΒΗΜΑ» στις 16/10/1995 που νομίζουμε φωτίζει με αντικειμενικό και απροκατάληπτο τρόπο το ζήτημα μας καθώς λέει χαρακτηριστικά: «Αν η Παιδεία έχει σαν σκοπό την ανάπτυξη, όχι μόνο της διανοητικής, αλλά και της πνευματικής διαστάσεως του ανθρώπου, τα Θρησκευτικά, όταν διδάσκονται σωστά, οδηγούν σε πανανθρώπινους προβληματισμούς που το μονοδιάστατο ρασιοναλιστικό-λογοκρατικό εκπαιδευτικό μας σύστημα και το άκρατα υλικό και καταναλωτικό κοινωνικό πλαίσιο τείνουν να εξαφανίσουν». Και συνεχίζοντας συμπληρώνει. «Η ορθόδοξη πίστη και Εκκλησία αποτελούν μια βασική διάσταση της εθνικής μας ταυτότητας. Για αυτόν το λόγο, ανεξάρτητα με το αν κανείς πιστεύει ή όχι, η γνώση των συστατικών στοιχείων της Ορθοδοξίας, της ιστορικής εξέλιξης της Εκκλησίας και του ρόλου που αυτή έπαιξε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής κοινωνίας και πολιτισμού αποτελεί βασική προϋπόθεση για να καταλάβουμε πώς λειτουργούμε στο χώρο και στο χρόνο». Για να καταλήξει με την άκρως λογική τοποθέτηση ότι: «Η ιδέα πως για τους Έλληνες που δεν πιστεύουν, το μάθημα των Θρησκευτικών θα πρέπει να είναι προαιρετικό, είναι τόσο απαράδεκτη, όσο η αντίληψη πως οι μαθητές με αναρχικά πολιτικά φρονήματα, επειδή δεν πιστεύουν στη κρατική εξουσία, δεν πρέπει να υποχρεούνται να μελετήσουν τη συγκρότηση και την εξέλιξη του ελληνικού κράτους- έθνους».

Για το τέλος θα πούμε μόνο το εξής για τους μαθητές που θα επιλέξουν οι γονείς τους να μην κάνουν θρησκευτικά, που παράλληλα αποτελεί και εύλογη απορία: Πραγματικά ποιος σοβαρός γονιός έχει το δικαίωμα να στερήσει από το παιδί του την στοιχειώδη γνωσιολογική επαφή με έναν πολιτισμό που στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο επιβιώνει για 2000 χρόνια; Και πραγματικά γιατί το δικαίωμα αυτό το έχει ο γονιός για το μαθητή και όχι το ίδιο το κοινωνικό σώμα;

*Ο Κετικίδης Γεώργιος είναι Θεολόγος-Φιλολόγος με Μ.Τ.Δ Ιστορικής Θεολογίας του Α.Π.Θ.